

Telegraful Român

FOAIE RELIGIOASĂ EDITATĂ DE ARHIEPISCOPIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ A SIBIULUI

Lucrările Sesiunii Marii Adunări Naționale

Miercuri, 29 iunie 1988, în prezența Domnului Nicolae Ceaușescu, au fost redate în plen lucrările sesiunii a VII-a a celei de a IX-a legislaturi a Marii Adunări Naționale.

La propunerea biroului Marii Adunări Naționale a fost adoptată următoarea ordine de zi:

1. Validarea alegerii unor deputați și revocarea unui deputat.
2. Proiectul Legii cu privire la majorarea retribuțiilor personalului muncitor.
3. Proiectul Legii privind majorarea pensiilor de asigurări sociale de stat pentru munca depusă și limită de vîrstă, a pensiilor pentru pierderea capacității de muncă și a pensiilor invalizilor de război.
4. Proiectul Legii privind statutul juridic al unităților socialiste pe baza principiilor autoconducerii muncitorești și autogestunii economico-financiare.
5. Proiectele de legi pentru aprobarea decretelor cuprinzînd norme cu putere de lege emise de Consiliul de Stat.

După discutarea pe articole a proiectelor de legi, Marea Adunare Națională le-a votat în unanimitate.

Lucrările sesiunii s-au încheiat într-o atmosferă de profund entuziasm, deputații și invitații dînd glas sentimentelor fierbinți de dragoste și înaltă prețuire pentru conducătorul patriei noastre, Domnul președinte Nicolae Ceaușescu, arhitectul înțelept al politicii noastre interne și externe, bărbatul care se dăruiește cu neprecupțire slujirii înaltelor idealuri de unitate, independență și suveranitate ale României, biruinței cauzei păcii în lumea întreagă.

Plenara Consiliului Național al Frontului Democrației și Unității Socialiste

În ziua de 28 iunie 1988 a avut loc la București, sub președinția Domnului Nicolae Ceaușescu, președintelui Republicii Socialiste România, președintele Frontului Democrației și Unității Socialiste, Plenara Consiliului Național al Frontului Democrației și Unității Socialiste.

Pe ordinea de zi au fost înscrise următoarele puncte:

1. Raport asupra modului în care acționează organismele Frontului Democrației și Unității Socialiste pentru îndeplinirea obiectivelor dezvoltării economico-sociale a țării, a orientărilor și indicațiilor formulate în Expunerea Domnului Nicolae Ceaușescu, președintelui Republicii Socialiste România, președintelui Frontului Democrației și Unității Socialiste „Cu privire la unele probleme ale conducerii activității economico-sociale, ale muncii ideologice și politico-educative, precum și ale situației internaționale”.
2. Propuneri privind majorarea retribuțiilor personalului muncitor în anii 1988—1989.
3. Propuneri privind majorarea pensiilor de asigurări sociale de stat pentru munca depusă și limită de vîrstă, a pensiilor pentru pierderea capacității de muncă și a pensiilor invalizilor de război.
4. Raport cu privire la activitatea desfășurată de Frontul Democrației și Unității Socialiste pentru perfecționarea continuă a organizării și creșterea eficienței controlului exercitat de oamenii muncii.

În cadrul discuțiilor care au avut loc a fost amplu dezbătută activitatea consilierilor județene municipale, orașenești și comunale ale F.D.U.S., a tuturor organizațiilor componente pentru îndeplinirea integrală a sarcinilor de plan, modernizarea continuă a producției, creșterea productivității muncii, reducerea consumurilor de materii prime, materiale și energie, sporirea continuă a eficienței economice, toate acestea în vederea dezvoltării multilaterale a patriei noastre, a creșterii nivelului de viață materială și spirituală a poporului.

S-a dat în continuare expresie satisfacției generale a oamenilor muncii din patria noastră pentru măsurile adoptate de majorarea retribuției personalului muncitor și a pensiilor în perioada 1988—1989.

Exprimînd adevărată unitate și înaltă încredere în politica internă și externă a conducerii statului nostru, la acțiunile și inițiativele președintelui țării, Domnul Nicolae Ceaușescu, participanții la discuții au respins cu indignare și au condamnat orice încercare de amestec în treburile interne ale României, din partea unor cercuri reacționare, antisocialiste din străinătate, inclusiv pe acelea ale unor grupuri iredentiste și revizioniste din Ungaria.

Documentele aflate pe ordinea de zi au fost aprobate în unanimitate. Cu însuflețire și viu interes a fost întîmpinată cuvîntarea Domnului Nicolae Ceaușescu, președintelui R.S.R., președintelui F.D.U.S.

Dînd glas hotărîrii nestrămătate a poporului nostru de a nu preocupati nici un efort pentru biruința cauzei păcii în lume, pentru prietenia și colaborarea dintre toate popoarele, Domnul președinte Nicolae Ceaușescu a spus: „Sîntem ferm hotărîți să participăm și în viitor, cu toate forțele, la dezvoltarea prieteniei și colaborării cu toate popoarele și forțele progresiste, cu toți cei care se pronunță pentru pace, pentru libertate, pentru dezarmare, pentru independența fiecărei națiuni.

Avem convingerea că, acționînd unite, forțele progresiste, popoarele de pretutindeni dispun de forța necesară și vor impune, pînă la urmă — chiar dacă vor fi necesare lupte grele — o nouă gîndire, o nouă politică, vor impune dezarmarea, vor asigura realizarea unei lumi a păcii și colaborării fără arme și războaie! Pentru această lume trebuie să acționăm cu toții, cu toată hotărîrea!”

Lucrările s-au încheiat sub semnul unității de simțire și voință a întregului popor.

Biserica Ortodoxă Română, celelalte culte din patria noastră au fost prezente prin reprezentanții lor la lucrările înaltului Forum al Democrației și Unității Socialiste, împărtășind unanimitate aprobare pentru hotărîrile adoptate. Din partea Bisericii Ortodoxe Române a luat cuvîntul, înalt Prea Sfințitul dr. Nicolae Corneanu, mitropolitul Banatului:

Cuvîntul Î. P. S. Mitropolit Dr. NICOLAE CORNEANU al Banatului

Mult stimate domnule președinte Nicolae Ceaușescu
Stimat auditoriu.

Cu profundă responsabilitate civică și autentică implicare patriotică în viața obștească noastră românească, vă rog să-mi permiteți să exprim de la această înaltă tribună gîndurile și simțirile noastre, ale clerului și credincioșilor Bisericii ortodoxe, care vă reînnoiesc și cu acest prilej, mult stimate domnule președinte Nicolae Ceaușescu, sentimentele statornice de aleasă prețuire și recunoștință pentru prodigioasa activitate ce o desfășurați cu atîtă dăruire și neobosit entuziasm pentru continuă propășire a patriei străbune, a fericirii și bunăstării poporului, a afirmării tot mai largi în lume a României socialiste, în strădanile pentru apărarea păcii, pentru buna înțelegere și colaborare în folosul progresului multilateral al tuturor popoarelor cu care convietuim pe planeta noastră.

Alături de celelalte organisme componente ale Frontului Democrației și Unității Socialiste, clerul și credincioșii Bisericii Ortodoxe, ca și al tuturor celorlalte culte din țara noastră, își manifestă din nou unanimitate lor apreciere față de tezele și orientările cuprinse în magistrala dumneavoastră expunere din 29 aprilie, document care constituie o nouă și strălucită expresie a gîndirii vii, cetezătoare a Excelenței Voastre, genialul conducător și cîtorul României moderne, marele Erou între eroii patriei, personalitate proeminentă a vieții politice internaționale.

Ca cetățeni loiali ai României socialiste și patrioți care slujim întotdeauna interesele supreme ale poporului, ne exprimăm și cu acest prilej hotărîrea de a ne aduce în continuare contribuția noastră la îndeplinirea programelor de dezvoltare social-economică a patriei și la promovarea activă a politicii externe de pace și dezarmare, al cărei strălucit inițiator și exponent sintetic dumneavoastră, domnule președinte Nicolae Ceaușescu.

În continuare, vorbitorul a spus: Avem privilegiul de a trăi într-o țară și într-o epocă în care ni se asigură un climat de deplină libertate religioasă, cultele dispunînd de posibilitatea de a-și practica nestingherit doctrina lor religioasă, și de a participa, în același timp, la strădanile întregii națiuni pentru edificarea unei României prospere, libere și independente. În întreaga noastră activitate ne străduim să însușim credincioșilor noștri cele mai înalte simțăminte de dragoste față de patria ai cărei fii sîntem, de mîndrie față de gloriosul nostru trecut, de minunatul prezent pe care-l trăim și care prefigurează și fundamentează viitorul luminos al patriei, de abnegație în muncă, cinste și dreptate, de îndeplinire exemplară a obligațiilor cetățenești.

O importantă contribuție se străduiește să aducă Biserica noastră, ca și celelalte culte din România, la promovarea cu consecvență pe plan internațional a ideilor generoase, care, sub conducerea dumneavoastră, mult stimate domnule președinte Nicolae Ceaușescu, au fost așezate la temelie

politicii externe românești. Sîntem mîndri să vă informăm că în toate contactele noastre internaționale întîlnim un profund respect și admirație față de politica înțeleaptă, cetezătoare și consecvent constructivă a României socialiste, elaborată și condusă cu înaltă măiestrie de Excelența Voastră, domnule președinte, care v-ați impus în conștiința oamenilor de bună credință de pretutindeni ca cel mai curajos promotor al noilor principii de etică internațională, a unui climat de afirmare în pace, independență și suveranitate a fiecărui stat.

În deplină unitate cu toți fiii patriei, fără deosebire de apartenență națională și religioasă și exprimînd sentimentele de profundă grațitudine și mîndrie patriotică de a fi contemporanii celei mai fertile perioade din istoria poporului, aureolată de mărețele cîntări ale „Epocii Nicolae Ceaușescu”, vă asigurăm, mult stimate domnule președinte, că urmînd însuflețitoarele dumneavoastră îndemnuri, vom acționa fără preget, cu un înalt simț al datoriei patriotice și cetățenești, pentru îndeplinirea programelor de dezvoltare multilaterală a patriei, de propășire a națiunii noastre, care să pășască în cel de-al treilea mileniu cu demnitate și cu deplină satisfacție între națiunile cele mai dezvoltate ale lumii — o lume a păcii și fericirii tuturor oamenilor indiferent cărei rase, națiuni sau concepții de viață îi aparțin.

Plenara Comitetului Central al Organizației Democrației și Unității Socialiste

Marți, 28 iunie a.c. a avut loc Plenara Comitetului Central al Organizației Democrației și Unității Socialiste care a dezbătut sarcinile ce revin organizațiilor democrației și unității socialiste în îndeplinirea obiectivelor de dezvoltare economică-socială a țării, ca și măsurile privind majorarea retribuțiilor și a pensiilor în anii 1988—1989.

A fost examinat, totodată, raportul cu privire la organizarea și desfășurarea adunărilor și conferințelor pentru dare de seamă și alegerea comitetelor organizațiilor democrației și unității socialiste.

S-a dat și cu acest prilej expresie aceleiași adevărate unități față de politica internă și externă a statului și s-a respins cu indignare orice încercare de amestec în treburile interne ale țării noastre ca și atitudinea demagogică a unor cercuri reacționare din străinătate față de realizările poporului nostru în efortul său de edificare a noii societăți socialiste multilaterale dezvoltate.

S-au aprobat în final documentele înscrise pe ordinea de zi și s-a adoptat textul unei telegramme adresate Domnului Nicolae Ceaușescu, președintelui Republicii Socialiste România, președintelui F.D.U.S.

Profesorii noștri

Profesorii noștri nu aveau
cataloage,
școala lor era fără pereți,
nu așteptau pe nimeni să-i roage
să predea ca să-nveți.

Despre-al țării contur, cel în veci
temelie,
ne-au vorbit cu eroicul faptelor
grai

profesorii noștri de geografie,
domnii Mircea, Ștefan și Mihai.

Să ne-nchinăm la curata luminii
efigie

ne-au învățat, îndulcindu-ne-
aleanul
bunii profesori ce-i aveam la
religie:

Dosoftei, Șaguna, Ivireanul.

Trecutul din vremea de-argint a
bătrînilor
l-am studiat peste veac mai
ales cu

profesorul nostru de istoria
românilor,
domnul Nicolae Bălcescu.

Iar felul de-a spune cuvîntele,
pînd
la zet, păstrîndu-le-n cuget
firescul,

îl știm de la ora de limba română
a domnului profesor Eminescu.

Andrei Ciurunga

Sărbătorirea milenului încreștinării rușilor

Anul 988 a fost reținut de istorie ca an al încreștinării rușilor, fiind acela momentul în care cneazul Vladimir (980—1015) s-a botezat împreună cu toți supușii, în fluviul Nipru, la Kiev, care era pe atunci capitală. A fost, de fapt, nu începutul, ci sfîrșitul unui proces. Înainte de aceasta se botezase Olga, soția prințului Igor și mama lui Sviatoslav, tatăl și înaltașul imediat al lui Vladimir. E drept că Sviatoslav nu se încreștinase, dar ideea și faptul încreștinării pluteau în aer. Rusia, care se întindea tot mai mult, trebuia să intre în Europa civilizată și păgînismul ei era anacronic. Vladimir, ca și Olga, a ales, cum era și firesc, fiind mai pe potrivă suflului rusesc, creștinismul în formă bizantină, deci de la Bizanț. Cu Bizanțul rușii aveau de altfel legături mai vechi, chiar cu privire la religie. Încă în anul 867, deci cu mai mult de un episcop la Kiev. În anul 957 prințesa Olga făcuse o călătorie la Bizanț, fiind primită de împăratul Constantin al VIII-lea Porfirogenet. Insuși Vladimir se va căsători cu Ana porfirogenetă, sora lui Constantin și al lui Vasile al II-lea Macedoneanul. Existau așadar premise puternice pentru alegerea Bizanțului, nu a Romei. Dincolo de premisele politice însă, a jucat un rol important și cel de structură sufletească. Soții lui Vladimir s-au întors de la Bizanț, informîndu-l că „nu mai știm de eram în cer sau pe pămînt” participînd la o slujbă ortodoxă, probabil în Sfînta Sofia. „Ne-am convins că acolo locuie Dumnezeu printre oameni”, au mărturisit ei. Dacă fusese aruncată încreștinarea s-a făcut în masă. S-au întemeiat de îndată episcopii, s-au zidit catedrale și biserici, iar Iaroslav (1036—1054) urmașul lui Vladimir, a zidit la Kiev o „Sfîntă Sofie” ca și cum ar fi voit s-o aducă aici pe cea din Constantinopol. Primul arhiepiscop rus la Kiev a fost Ilarion. Sediul arhiepiscopiei s-a mutat mai tîrziu la Moscova (1325), în urma unei invazii devastatoare a Kievului de către tătari. În 1054 avusese loc despărțirea Romei de Bizanț. Biserica din Kiev și apoi cea din Moscova au rămas credincioase Bizanțului, adică Ortodoxiei răsăritene, dar nu fără unele frămîntări în secolul al XV-lea. La sinodul de la Florența (1439) mitropolitul Isidor al Moscovei a acceptat unirea cu Roma, dar actual său a rămas personal. Acasă n-a fost urmat de nimeni. În 1448 Biserica Rusă s-a declarat autocefală, cel dintîi mitropolit autocefal numindu-se Iona. În anul 1589 patriarhul Ieremia al II-lea acordă lui Iov titlul de patriarh. Forma „patriarhală” durează pînă în anul 1700, cînd Petru cel Mare o schimbă, încredințînd conducerea unui Sinod dirigent. Restaurarea patriarhatului s-a făcut în 1917, primul patriarh fiind Tihon. La instalarea lui a participat ca delegat al Bisericii Ortodoxe Române, episcopul Hușilor, Nicodim Munteanu, viitorul patriarh. Primele zile ale revoluției l-au prins acolo. A stat în jur de o lună, asistînd la evenimentele care își va aduce aminte peste decenii, cînd va fi chiar el patriarh la începutul transformărilor revoluționare de la noi, pînă în 1948.

Acesta este, în linii foarte generale, fundalul pe care s-au organizat serbările Mileniului încreștinării rușilor, între 4—17 iunie 1988, la Moscova, Kiev, Vladimir și Leningrad. După aceea serbările au continuat la eparhii. La festivitățile de la Moscova și Kiev, la care s-a adăugat și o vizită la Iaroslav, a participat și o delegație a Bisericii Ortodoxe Române, în frunte cu P. F. Patriarh Teoctist. Din delegație au făcut parte I. P. S. Mitropolitul Antonie al Ardealului și Nestor al Oiteniei. Pr. Sava Marin a însoțit delegația ca interpret. Delegația B.O.R. a fost întîmpinată la aeroport de I. P. S. Mitropolitul Filaret al Kievului, Alexei al Leningradului, Nicodim al Lvovului s.a. I. P. S. Mitropolitul Nicodim al Lvovului a fost însoțitorul permanent al delegației B.O.R., împreună cu pr. Petre Buburuz din Chișinău.

(Continuare în pag. a 2-a)

Dr. ANTONIE PLĂMADEALA
Mitropolitul Ardealului

Iisus Hristos în izvoare antice profane

Thomas Carlyle (1795—1881) scria despre Mintuitorul Iisus Hristos că este „un fapt — cel mai indubitabil dintre toate.” Istoricul și filozoful englez făcea această afirmație într-o epocă în care o aripă radicală a criticismului raționalist ajunsese să nege existența istorică a Mintuitorului, susținînd că viața lui Iisus, așa cum ne este ea înfățișată în scrierile Noului Testament, ar reprezenta doar un pretext pentru susținerea doctrinei creștine și asimilîndu-l pe Intemeietorul Creștinismului cu personajele mitologice ale religiilor politeiste.

Atitudinea negativă privind istoricitatea Mintuitorului a avut însă consecințe opuse celor scontate de reprezentanții așa-numitei „școli mitologice”. Căci examinarea critică a documentelor a impus ca mai presus de orice îndoielă faptul existenței istorice a Mintuitorului și al întemeierii de către El a Creștinismului. Această cercetare atentă a originilor Creștinismului, materializată în ultimul veac în zeci de mii de lucrări științifice, a confirmat valoarea istorică excepțională a Sfințelor Evanghelii și a scrierilor Noului Testament în general, dorînd veracitatea informațiilor, lor în ce privește viața Mintuitorului Hristos, răstînit la Ierusalim, la 7 aprilie (14 nisan, după calendarul iudaic) anul 30, în timp ce la Roma împăratul Tiberiu (14—37 d.H.) iar guvernatorul al Iudeii era Pontiu Pilat (26—36 d.H.).

Dacă veac în zeci de mii de lucrări științifice, a confirmat valoarea istorică excepțională a Sfințelor Evanghelii și a scrierilor Noului Testament sint ele însele documente de primă mînă și că lor li se adaugă o serie de mărturii ale istoricilor profani, putem spune cu drept cuvînt că Socrate, Platon, Alexandru cel Mare sau Cezar „sînt atît de de rețea documentară de mult mai mică densitate, vechime și calitate decît Iisus” și că adevărata problemă nu e de a dovedi existența lui Iisus, ci de a explica de ce și cum s-a considerat unii ca indoielnică această existență.

Nu ne vom ocupa aici de scrierile Noului Testament și de valoarea lor istorică. E destul să spunem că ele au fost scrise de apropiați ai Mintuitorului sau de ucenici ai acestora, toți cunoscînd îndeaproape faptele pe care le relatează. Vom enumera numai o serie de mărturii ale istoricilor necreștini din epocă privind persoana lui Iisus Hristos.

În primul rînd, istoricul iudeu Iosif Flaviu (37/38—100 d.H.) vorbește în două rînduri despre Iisus Hristos în cunoscuta sa lucrare intitulată *Anti-chități tudaice* (XVIII, 3, 3 și XX, 9, 1).

Primul din aceste texte, celebrul „testimonium Flavianum” (XVIII, 3, 3), net în favoarea Mintuitorului, cuprinde, după majoritatea criticilor, ci-

teva interpolări creștine. Analiza literară a stabilit însă ca fiind în mod cert de mina lui Iosif Flaviu următorul text: „Cam în acea vreme a trăit Iisus, un om înțelept... El era făcător de lucruri minunate și învățător al oamenilor care primesc cu plăcere cele adevărate. Și a cîștigat de partea Sa pe mulți iudei și pe mulți eleni... Și atunci cînd Pilat în urma demnului din partea conducătorilor neamului nostru, L-a condamnat la cruce (răstîgnire), cei care L-au iubit de la început n-au încetat a-I fi atașați... Nici chiar acum nu s-a sfîrșit cu neamul creștinilor, care-și iau numele de El!”

Al doilea text din opera lui Iosif Flaviu (XX, 9, 1), care nu ridică probleme în ce privește autenticitatea, vorbește despre martirul primului episcop al Bisericii creștine din Ierusalim și Iudeea, ucis în anul 62 al erei creștine din dispoziția abuzivă a marelui preot iudeu Anna al II-lea. Cităm aici numai fraza în care este pomenit explicit Mintuitorul Hristos: „Astfel, el (Anna) a adunat Sinodul și a adus înaintea judecătorilor pe fratele lui Iisus, cel numit Hristos, al

1 T. Carlyle, *Latter Day Pamphlets*, citat după *The Interpreter's Bible*, vol. VII, Nashville, Thirty-first Printing, 1980, p. 570.

2 Vezi Prof. dr. Sofron Vlad, *Școala mitologică*, Sibiu, 1943.

3 J. Carmichael, *The Death of Jesus*, London, 1966, p. 9—10, dă cifra de 60.000 lucrări asupra vieții lui Iisus scrise în ultima sută de ani (scotită pînă la data apariției cărții sale).

4 Problema a fost abordată la noi, printre alții, de Prof. dr. G. L. Munteanu, *Valoarea istorică a Evangheliilor sinoptice*, Cluj, 1939 și Prof. Haralambie Roventa, *Originea și valoarea istorică a Evangheliilor după Ioan*, București, 1928.

5 *Jésus-Christ Dieu et Homme*, adaptare a cărții lui S. G. Craig, *Jésus hier et aujourd'hui*, în „Perspectives reformées”, 10e année, 1980, no. 2, p. 45.

6 A se vedea textele în: *The Life and Works of Flavius Josephus*, transl. by W. Whiston, New York, f.a., p. 535 și 598.

7 Cf. Emil Schürer, *The History of the Jewish People in the Age of Jesus Christ (175 BC — AD 135)*, a new english version revised and edited by G. Vermes and F. Millar, organizing editor M. Black, vol. I, Edinburgh, 1973, p. 437; Maurice Gougel, *Jésus de Nazareth — mythe ou histoire*, Paris, 1925, p. 39 s.a.

(Continuare în pag. a 2-a)

Pr. prof. Vasile Mîhoac

SĂRBĂTORIREA MILENIULUI ÎNCREȘTINĂRII RUȘILOR

(Continuare din pag. 1-a)

Au participat mulți oaspeți străini (peste 500) printre care S. S. Patriarhul Ignatie al Antiochiei, Diodor al Ierusalimului, Maxim al Bulgariei, Vasken al Armenilor (Etchmiadzin), Karekin al Armenilor (Cilicia), Senuda al coptilor din Egipt, I. P. S. Arhiepiscop Hrisostom al Ciprului ș.a. Biserica Romano-catolică a fost reprezentată de cîțiva cardinali (Em. Ior Casaroli, Willebrands, Glomp, Martini, de Wetter ș.a.), episcopi și clerici.

Au fost reprezentate și alte Biserici creștine: anglicană (arhiepiscopul de Canterbury, Grația Sa Robert Runcie ș.a.), protestantă, luterană și reformată, Biserica Scoției (Moderatorul Duncan Shaw), și marile organizații creștine internaționale. Cu diferite prilejuri (în biserică, la festivități și în alte locuri) mulți au rostit cuvinte de salut. Au participat și reprezentanți ai altor religii: mozaici (rabinul Moscovei Dr. Saevici, dl. Șef Rabin al Comunității evreiești din România, Dr. Moses Rosen, dl. rabin Arthur Schneider, S.U.A. ș.a.) musulmani, budiști, șintoști etc. Dintre Bisericile Ortodoxe, nu au trimis delegați Patriarhia Ecumenică, Patriarhia Alexandriei și Biserica Greciei. A participat în calitate de secretar al Comisiei de pregătire a Sfințitului și Marelui Sinod Ortodox, I. P. S. Mitropolit Damaskinos al Elveției.

Delegația B.O.R. a fost primită de S. S. Patriarhul Pimen al Moscovei și al întregii Rusii în prima zi a sosirii, la reședința acestuia. Au rostit cuvîntări S. S. Patriarhul Pimen și P. F. Patriarh Teoctist al Bisericii Ortodoxe Române, arătînd bunele relații dintre Bisericile noastre surori și făcînd urări de prosperitate Bisericii Ortodoxe Ruse și de sănătate S. S. Patriarhului Pimen.

În aceeași zi delegația B.O.R. a fost primită cu mult fast de preoți și credincioși la vecernia din biserică „Tuturor Sfinților” din Moscova. Cu acest prilej P. F. Patriarh Teoctist a vorbit credincioșilor despre însemnătatea cultului sfinților arătînd și faptul că și Biserica Ortodoxă Română are mulți sfinți ridicăți din rîndul ei, dintre care unii canonizați în anii din urmă.

Duminică, 5 iunie la Sf. Liturghie, în catedrala patriarhală din Moscova, *Bogovlenie*, S. S. Patriarhul Pimen a deschis serbările jubiliare printr-o cuvîntare festivă. După-amiază, S. Sa a deșus o coroană la monumentul eroului necunoscut, în prezența tuturor oaspeților străini. S-a cîntat „Veșnică pomeneire”. Luni, 6 iunie s-au deschis la mănăstirea Zagorsk lucrările Sinodului local al Bisericii Ortodoxe Ruse, cu participarea tuturor invitaților. Au vorbit S. S. Patriarhul Pimen, I. P. S. Mitropolit Filaret al Kievului și Galiciei, care a prezentat raportul asupra *Mileniului încreștinării Rusiei*, I. P. S. Mitropolit Iuvenalie de Krutiichi și Colonna, care a prezentat raportul asupra *Canonizării unor sfinți*, propunînd canonizarea a 9 sfinți: Dimitrie Donskoi (1350—1389), Andrei Rubilov (sec. XIV—XV), pictorul Maxim Grecul (1470—1556), Marcarie mitropolitul Moscovei (1482—1563), Paisie de la Neamtu din Moldova (1722—1794), originar din Poltava (va fi sărbătorit la 15 noiembrie), Xenia de Petersburg (sec. XVIII—XIX), episcopul Ignatie Brancianinov (1807—1867), Ambrozie de la Optina (1812—1891) și episcopul Teofan Zavorotni (1815—1894). Au mai prezentat rapoarte mitropolitii Filaret de Minsk, Vladimir de Rostov și arhiep. Alexandru de Dimitrov.

Printre primii vorbitori străini în cadrul Sinodului la Zagorsk a vorbit și P. F. Patriarh Teoctist, făcînd o largă incursiune în istoria raporturilor dintre cele două Biserici, oprindu-se mai ales asupra mitropolitului Petru Movilă al Kievului și asupra Cuv. Paisie de la Neamtu.

Cu prilejul canonizării Cuv. Paisie de la Neamtu, P. F. Patriarh Teoctist a oferit în dar Bisericii Ortodoxe Ruse o mărețată icoană a Cuviosului, prezentată în cadrul solemn de cei doi mitropoliți membri ai delegației B.O.R., Antonie al Ardealului și Nestor al Otleniei. Lucrările Sinodului au continuat și în zilele de 7 și 8 iunie, în care timp delegațiile străine au vizitat diferite obiective istorice și bisericesti.

P. F. Patriarh Teoctist și însoțitorii săi au vizitat orașul Iaroslavl, unde au înfîntat două autobuze cu oaspeții sosiți din Moscova, P. F. Sa fiind invitat de a fi purtătorul de cuvînt al tuturor cu prilejul diferitelor vizite și recepții din oraș și, în special, la Consiliul Județean Iaroslavl unde P. F. Sa a vorbit în numele tuturor, așa

cum a făcut și cu prilejul unor vizite la mănăstiri și biserici locale. Vizita la Iaroslavl a durat două zile.

În ziua de vineri, 10 iunie, a avut loc o festivitate solemnă dedicată *Mileniului la Balșoi Teatr* din Moscova, iar seara, tot acolo, oaspeții au fost invitați la un concert. Sîmbătă, 11 iunie, toți oaspeții au fost primiți la Kremlin de Președintele Prezidiului Sovietului Suprem, Andrei Gromiko, care s-a adresat oaspeților, după care au luat cuvîntul unii dintre oaspeții, cei dintîi fiind P. F. Patriarh Teoctist al Bisericii Ortodoxe Române. P. F. Sa a adresat un cuvînt de salut și de felicitare, fiind foarte bine primit de toată asistența. Duminică, 12 iunie, toți patriarhii și reprezentanții Bisericii Ortodoxe au săvîrșit Sfînta Liturghie la mănăstirea „Sfîntul Daniil” din Moscova, noul centru al Patriarhiei Ruse. Seara S. S. Patriarhul Pimen a oferit o recepție la restaurantul Arbat.

În zilele următoare 13—16 iunie, oaspeții străini au fost invitați la festivitățile din orașele Kiev, Vladimir și Leningrad. Delegația B.O.R. a fost invitată la Kiev, locul încreștinării rușilor. Festivitatea principală a avut loc la Teatrul de Stat din Kiev. Printre cei dintîi care au luat cuvîntul a fost și P. F. Patriarh Teoctist, al cărui cuvînt a fost urmărit cu mare atenție, deoarece a reamîntit adunării vechile legături ale Bisericii noastre cu Kievul, rolul mitropolitului Petru Movilă, activitatea lui la Kiev, importanța sa contribuția la dezvoltarea culturii rusești și la precizarea învățăturii ortodoxe în secolul al XVII-lea, ca autor al *Mărturisirii ortodoxe*, aprobate în Sinodul de la Iași din 1642.

La Kiev au mai fost prezenți: S. S. Patriarhul Diodor al Ierusalimului și Maxim al Bulgariei. Miercuri, 15 iunie, s-a săvîrșit Sfînta Liturghie în catedrala „Sfîntul Vladimir” din Kiev, cu înconjurarea bisericii în sunetul clopotelor. A urmat o recepție și seara un concert de muzică religioasă la Teatrul de Stat. A doua zi s-a oficiat Sf. Liturghie la Lavra Pecerska și au fost vizitate catacombele pline de moaște de nevoitori de-a lungul istoriei. Am văzut moaștele și chiliele subterane, în care s-au nevoit întemeietorii Lavrei, Antonie și Teodosie (sec. XI). Tot acolo am văzut și scrierile cu moaștele cuviosului Nestor, cronicarul (sec. XI—XII), acela de la care ne-am rămas știri importante și despre vechimea și continuitatea poporului român pe vatra lui strămoșească.

În aceeași zi, după-amiază, s-a săvîrșit o slujbă la statua *Sfîntului Vladimir*, într-un parc, pe malul Niprului, la care au participat toți oaspeții străini și credincioși locali.

Seara, delegația B.O.R. s-a întors cu avionul la Moscova, iar a doua zi, tot pe calea aerului s-a reîntors în patrie.

Sărbătorile legate de Mileniul încreștinării rușilor au prilejuit delegației Bisericii Ortodoxe Române participarea la un eveniment important din viața Bisericii Ortodoxe Ruse surori. Amintindu-se cu prilejul diferitelor cuvîntări ale P. F. Patriarh Teoctist, ca și cu prilejul contactelor directe cu reprezentanții al Bisericii, teologiei și culturii rusești, de interferențele culturale și bisericesti româno-ruse, au fost redate în lumină ca factori de colaborare și de influență reciprocă, figuri importante din istoria Bisericii și culturii. Astfel, s-a vorbit de mitropolitul român Petru Movilă, întemeietorul Academiei Teologice de la Kiev, care a premers înființării Universității kievene, de Paisie de la Neamtu, care a stimulat miscarea „staneților” din Rusia, sec. XVIII—XIX, de care au fost legați Dostoievski, Tolstol, Gogol, Leontiev, ca și nu pomenim decît cîțiva dintre ei, apoi de Dimitrie și Antioh Cantemir, care stau printre întemeietorii în mod egal în istoria culturii românești și a celei rusești, de Nicolae Milescu și de mulți alții.

Biserica Ortodoxă Rusă a pășit așadar în al doilea mileniu. Nu peste mult de un secol-două, și Biserica noastră Ortodoxă Română își va putea sărbătorii și ea trecerea în al treilea mileniu al ei!

NOTĂ: La întoarcerea în țară am aflat cu surprindere că așa fi dat un „Interviu” cuiva la Moscova. Precizez că nu am dat nici un interviu nimănui. Asupra modului cum a fost speculată *invenția* (preferă cuvîntele civilizate), ar trebui să pronunț un blestem. De cei cu care nu poți dialoga — și ei știu bine acest lucru — nu te poți apăra decît apelînd la Dumnezeu.

IISUS HRISTOS ÎN IZVOARE ANTICE PROFANE

(Continuare din pag. 1)

cărui nume era Iacov, și pe alți cîțiva, și acuzîndu-i că sînt căldători ai Legii i-a dat să fie ucisii cu pietre”.

Iacov, primul episcop al Bisericii din Tara Sfințe (cf. F. Ap. 15, 3 și urm.; 21, 18) era cunoscut în general în creștinătatea primară ca „fratele Domnului” (Gal. 1, 19; cf. Mt. 13, 55) datorită înrudirii Sale cu Mîntuitorul (fiu al Mariei lui Cleopa, cf. Mc. 15, 40; 16, 1, el era văr al lui Iisus). Iosif Flaviu îl identifică folosind acest titlu de cîntse pe care i-l dădea creștinii și oferindu-ne astfel, în mod indirect, o mărturie despre Iisus Hristos.

Amintim că Iosif Flaviu vorbește și despre acdereea Sf. Ioan Botezătorul de către tetrarhul Galileii și Pereii, Irod Antipa (*Antichități iudaice*, XVIII, 5, 2),⁸ confirmînd astfel relațiile evanghelice referitoare la acest eveniment (Mt. 14, 1—12 și loc. par.).

Să nu ne surprindă puținătatea referirilor la Iisus Hristos în opera unui autor care se ocupă pe larg de situația iudaismului din veacul I al erei creștine, cum este Iosif Flaviu. Scriindu-și opera la Roma, după marea revoltă iudaică la care a fost participant activ (anii 66—70) și urmîrind ca prin ea să-și atragă bunăvoința stăpînitorilor romani, el elimină cu grijă din tabloul pe care-l schițează toate trăsăturile susceptibile a-i deranja sau a-l îngrijora pe acesta. Una mai importantă dintre aceste trăsături era mesianismul iudaic. Despre creștinism însă, nu se putea vorbi rîndindu-l de mesianism, Biserica mărturisindu-l pe întemeietorul ei ca Mesia (Hristos). Cel așteptat de iudei potrivit vestirilor profetice veterotestamentare. „Tăcerea lui Iosif (în ce privește creștinismul, n. n.) — scrie un eminent savant — nu este tăcerea ignoranței, ci aceea a prudentei și a circuirii; este o tăcere interesată. Departee de a stabili că Iisus și mișcarea creștină n-au existat în Palestina în secolul I, ca stabilirea numai că Iosif n-a voit ca, vorbind despre aceasta, să se compromită (în fața stăpînitorilor romani n.n.) și să compromită împreună cu el pe poporul iudeu”⁹.

Menționăm aici că iudaismul în general, deși n-a necunoscut divinitatea și mesianicitatea Mîntuitorului, n-a negat nicodată existența Sa istorică și rolul Său de întemeietor al Creștinismului. În *Talmud* Iisus este menționat de vreo 20 de ori; deși în aceste referiri se caută denigrarea Lui, istoricitatea nu-I este nicodată pusă la îndoială. În veacul nostru au apărut nenumărate lucrări ale unor autori evrei asupra lui Iisus. Astfel, J. Klausner,¹⁰ C. G. Montefiore,¹¹ H. Cohn,¹² G. Vermes¹³ și mulți alții, deși nu sînt creștini, scriu cu admirație despre Iisus și despre învățătura Sa. Un rabin tradiționalist din Germania, Pinchas Lapide, argumentează chiar că deși Iisus este numai Mîntuitorul neamurilor (păgînilor), nu și Mesia al iudeilor, El a înviat într-adevăr din morți.¹⁴

La mărturia lui Iosif Flaviu și ale autorilor iudei în general se adaugă cîteva importante mărturii ale istoricilor latini din antichitate.

Prima din aceste mărturii aparține într-o scrisoare a lui Plinius cel Tânăr către împăratul Traian. Fiind guvernator al Bitiniei, (în anii 111—113 d.H.), Plinius îl întreabă pe împărat asupra atitudinii pe care trebuie s-o aibă față de creștini.¹⁵ Expunînd situația, el arată modul în care a înțeles să-i trateze pe creștini, pedepsind (chiar cu moartea) pe cei ce stăruiau în mărturisirea credinței lor, dar eliberîndu-i pe cei ce se lepădau: „Celor care negau că sînt sau că au fost creștini — scrie el —, invocînd zeii după formula rostită de mine și aducînd ofrande cu vin și tămîie statuii tale, care pruncisem să fie aduși în acest scop împreună cu statulele divinităților, dacă pe lângă aceasta au hîlț pe Hristos, ceea ce se spune că

nu pot fi siliți în nici un chip să facă cei care sînt cu adevărat creștini, am socotit că pot să le dau drumul”¹⁶. Alții s-au mărturisit mai întîi a fi creștini, dar după aceea au tăgăduit și „s-au închinat cu toții statuii tale și statuilor zeilor și au hîlț pe Hristos”¹⁷. Anchetarea creștinilor i-a dezvăluit însă caracterul cu totul nevinovat al credinței și cultului lor, singura lor vină fiind aceea „că obișnuiau să se adune într-o zi anumită în zori, să înalțe pe rînd cîntare lui Hristos ca unui zeu, că se legau prin jurămînt nu pentru vreo nelegiuire, ci ca să nu făptuiască vreun furt, fîlhărie sau adulter, să nu-și calce cuvîntul dat, să nu tăgăduiască în fața justiției dacă au primit ceva în păstrare. După toate acestea, obiceiul era să se despărță și să se adune din nou pentru a lua masa în comun, o hrană nevinovată...”¹⁸. De aceea a socotit necesar să ceară sfatul împăratului, dat fiind și „numărul mare al celor implicați”, căci, scrie Plinius, „sînt oameni mulți, de toate vîrstele, de toate categoriile, bărbați și femei”¹⁹.

Acest text atestă nu numai puternica răspîndire a Creștinismului în Asia Mică la începutul veacului al doilea, ci și încredințarea tuturor că Hristos a fost o persoană istorică reală. Numele Său este pomenit în scrisoarea lui Plinius de trei ori, insistîndu-se asupra atașamentului creștinilor față de Hristos. Totodată, spunînd că aceștia înălțau cîntare „lui Hristos ca unui zeu” (*Christo quasi deo*), Plinius lasă să se înțeleagă că, pentru el, Hristos nu putea fi un zeu ca ceilalți, tocmai pentru faptul că El a trăit pe pămînt cu puțină vreme înainte.

O mărturie și mai explicită a lăsat-o Tacitus în *Analele sale* (cartea a XV-a, 44). Vorbind despre incendierea Romei și despre zvonul că vinovat de catastrofa este Nero însuși, Tacitus adaugă: „De aceea, pentru a înduși zvonurile, Nero a eșutat niște vinovați anume, cărora le-a dat cele mai crunte osînde; pe aceștia norodul îi numea de zei... Hristos, căpătînd de la care își luaseră numele, fusese osîndit pe vremea împăratului Tiberius de către procuratorul Pontius Pilatus. Credința Lui dădătoare, îndușită pentru un moment, începu din nou să se răspîndească nu numai în Iudeea, locul de obîrșie al acestui rău, ci chiar și în Roma, unde se revarsă de pretutîndeni toate grozăviile și (unde) tot ce e condamnat capătă faimă”²⁰. În continuare, prezintă modul demenț în care Nero a dezlîntat persecuția împotriva creștinilor, din uciderea cărora, în cele mai groaznice chinuri, a ajuns să facă spectacol de circ.²¹

Din chiar acest text rezultă clar că Tacitus nu poate fi bînuit de simpatie față de creștinism. Totuși, nici nu-l trece prin minte să pună la îndoială istoricitatea Mîntuitorului, ci, dimpotrivă, adevăratele răsîgnirea Lui în timpul și în locul indicate de Sfințele Evanghelii.

Menționăm, în sfîrșit, mărturia istoricului Suetonius. În *Viața lui Claudius* (XXV, 4), el vorbește incidental de expulzarea evreilor din Roma (la anul 49 d.H.), la care face aluzie și cartea Faptelor Apostolilor (18, 2). Claudius — zice el — „expulză din Roma pe evrei, care se agitau mereu, instigați de Chrestus (Hristos)”²². Pentru a înțelege acest text trebuie să ținem seama, pe de o parte de faptul că Creștinismul a fost socotit la început de necreștini drept o sectă iudaică, iar pe de altă parte, de ignoranța cleselor stăpînitoare romane în ce privește învățătura și viața Bisericii lui Hristos. Așa se explică faptul că Suetonius vorbește aici numai de evrei, și nu și de creștini, și că lasă impresia că-L socoteste pe Hristos un agitator ce tulbura cartierul iudaic al Romei, cînd, în realitate, numele lui Hristos Cel răstîgnit și înviat a creat cea agitată care a determinat edictul de expulzare al iudeilor. În orice caz, din acest text aflăm că sub domnia

NOUL TESTAMENT

Tipărit pentru prima dată în limba română la 1648 de către SIMION ȘTEFAN, mitropolitul Transilvaniei. Reeditat după 340 de ani, din inițiativa și purtarea de grijă a Prea Sfințitului EMILIAN, Episcop al Alba Iuliei. Editura Episcopiei ortodoxe Române a Alba Iuliei, 1988, 908 pagini.

Avem în față o reeditare a uneia din cele mai de seamă opere din cultura românească medievală: *Noul Testament* de la Alba Iulia, a cărui tipărire se terminase la 20 ianuarie 1648. O reeditare care face cîntse, înainte de toate, Prea Sfințitului Episcop Emilian Birșas, întîiul cărmuitor al reînființatei eparhii de Alba Iulia (1975), prin stăruințele căruia a văzut lumina tiparului ediția de față. Este lucru știut de toți că pe lângă cunoscutele sale strădăni misionare, gospodărești și patriotice, Prea Sfinția Sa a acordat aceeași atenție și problemelor cărturărești din cadrul reînființatei eparhii. Stau mărturie în acest sens cele 12 volume din *Îndrumătorul misionar și patriotic* (1977—1988), o seamă de cărți de zidire sufletească, precum și reeditarea unor vechi tipărițiuri din Alba Iulia de altădată: *Noul Testament* (1648), *Psaltirea* (1651) și *Bucovanna* (1699). Ne exprimăm convingerea că numărul lor va fi completat cît mai curînd și cu Chiriacodromionul din 1699, prima reeditare (cu mici schimbări) a cunoscutei Cazanai a mitropolitului Varlaam al Moldovei din 1643.

Ediția pe care intenționăm să o prezentăm depășește, fără exagerare, toate reeditările similare de pînă acum, atît prin valoarea studiilor introductive, cît și prin tinuta grafică de excepție. Dacă *Noul Testament* din 1648 se număra printre cele mai frumoase tipărițiuri ale vremii, același lucru se poate spune și despre reeditarea de azi, rod al strădăniilor și al gustului pentru frumos ale Prea Sfințitului Episcop Emilian și ale ostenitorilor de la Întreprinderea Poligrafică din Sibiu.

Cartea încearcă să urmeze întru toate vechia tipărițiură din 1648: format mare (30×21 cm), copertă în piele, hîrtie de bună calitate, numeroase frontispicii, vignete și inițiale înflorate, la care se adaugă un număr apreciabil de ilustrații. Tehnica grafică avansată a zilelor noastre a făcut, desigur, ca reeditarea să depășească cu mult originalul, prezentîndu-se — repetăm — ca *una din cele mai izbutite realizări grafice contemporane*.

Un bogat „Cuvînt înainte”, întocmit de Prea Sfințitul Emilian (p. 7—30), fixează cadrul istoric și spiritual în care a văzut lumina tiparului prima ediție românească a Noului Testament, în urmă cu 340 de ani. Un spațiu larg este consacrat primelor traduceri românești sau cărților sfințe — mănăstire sau tipărițiură — ca apoi să fie prezentată însemnătatea ediției Noului Testament din 1648 și rolul pe care l-a avut în procesul de formare a limbii românești literare. Urînd modelul prefeței semnate de vrednicul mitropolit Simion Ștefan, vîdica Emilian nu uită să consemneze numele tuturor acelor care l-au ajutat, prin cuvînt și faptă, la realizarea acestei frumoase reeditări.

Urmează 44 de imagini — bine alese și realizate — din istoria vieții bisericesti a românilor transilvăneni, apoi șase studii introductive. Pîrintele profesor onorar Dr. Nicolae Neaga prezintă cîteva temeluri pentru printrirea Noului Testament (p. 31—40). Prof. Dr. Virgil Cîndea dezbatte o interesantă temă română ca act de spiritualitate și cultură (p. 41—56), stăruind asupra primelor încercări de a se traduce cuvîntul Sfințel Scripturii în românește. Pr. prof. dr. Mircea Păcurariu prezintă pe „Mitropolitul Simion Ștefan slujitor al Bisericii și al poporului român” (p. 57—67), cu diferite aspecte din activitatea lui misionară, inclusiv cîteva considerații de ordin istoric asupra tinăriturilor sale. Un alt studiu este semnat de regretatul Pr. prof. dr. Grigorie Marcu, sub titlul: „Valoarea isagogică și bib-

lică-teologică a celor 24 de predoslovii” (p. 68—76), lucrări originale în cadrul ediției de la Alba Iulia din 1648. Prof. dr. Florica Dimitrescu semnează un valoros studiu de specialitate, intitulat „Importanța lingvistică a Noului Testament de la Bălgrad” (p. 77—96). În sfîrșit, soții Dr. Eva Mirza și Dr. Jacob Mirza semnează studiul: „Alba Iulia, important centru tipografic românesc. Jocul apariției Noului Testament din 1648” (p. 97—103), cu prezentarea tuturor tipăriților din acest străvechi centru cultural românesc.

Urmează un număr de alte 28 de ilustrații și anume: foi de titlu ale unor tipărițiuri de la Alba Iulia sau din alte părți, mai ales ediții (întegrale sau parțiale) ale Sfințel Scripturii.

O scurtă „Notă asupra ediției” (p. 105—107) este semnată de Dalia-Lucia Aramă, apreciată cercetătoare în domeniul culturii vechi românești.

Partea centrală a lucrării o ocupă *Noul Testament* din 1648 în „ediție transliterată”, realizată de Ileana Zamfirescu, revăzută de Dalia-Lucia Aramă și Stela Nicolau (p. 108—580). Sînt reproduse cele două cunoscute predoslovii (mai ales a doua, în care se dezbate problema unității limbii românești), cele 27 de cărți sfințe (inclusiv „predoslovie” la 24 din ele), apoi „Sinaxarul celor 12 luni spunînd zaceala fiecărui Apostol și Evanghelie și a sfinților aleși și a praznicelor” (p. 581—597), în traducere românească (originalul acestui Sinaxar fiind în slavoneste), „greșalele” (erata) celor din 1648 (p. 598—599), apoi „No” e la textele reproduse (p. 602—617) și un bogat „Glosar” de termeni vechi folosiți în ediția 1648, întocmit de Lucia-Dalia Aramă (p. 618—632). Traducerea textului slavon, ca și transliterarea notelor marginale, aparțin arhimandritului Veniamin Mică.

Alte pagini sînt destinate cititorilor străini, dornici să cunoască acest strălucit monument de limbă și spiritualitate românească. „Cuvîntul înainte” al Prea Sfințitului Episcop Emilian este tradus în limbile engleză, franceză și germană (p. 633—699), ca și scurtele rezumate ale celor șase studii menționate mai sus (p. 700—723).

Sînt reproduse apoi în facsimil nouă pagini la mărimea originalului — și anume cele de început ale Evangheliilor, Faptelor Apostolilor, ale Epistolelor: Iacob, I Petru, Romani și Apocalipsei (p. 726—734). În continuare (p. 735—903) sînt reproduse absolut toate cele 671 de pagini ale ediției 1648 (11 p.+330 fol.), firește, la scară redusă, cîte 4 pagini din ediția 1648 pe o pagină din ediția de față, încît cititorul poate urmări ușor textul original.

Considerăm că această simplă prezentare a reeditării Noului Testament de la Alba Iulia din 1648 ne dă o imagine deplină asupra strădăniilor vrednice de pretuire ale Prea Sfințitului Episcop Emilian și ale celorlalte colaboratori întru realizarea acestui monument cultural de înaltă tinută științifică și înfățișare grafică. Odată cu feliicitările noastre adresate tuturor ostenitorilor, socotim că este potrivit să încheiem prin cuvintele scrise de însăși vîdica Emilian, adevăratul „cititor” al ediției 1988 din cuvîntul său introductiv: „Așa precum odinioară mitropolitul Simion Ștefan împlinea prin scoaterea la lumină a *Noului Testament* o datorie de a da limbii române și poporului său o operă de asemenea importantă, nădăduim și noi ca, prin această modestă ostenție, să contribuim la edificarea culturii românești, înscrind-ne astfel pe linia firească a slujirii poporului și a Bisericii strămoșești” (p. 29).

Pr. prof. Mircea Păcurariu

lui Claudius (41—54 d.H.) Creștinismul ajunsese la Roma și că era pus în raport cu Hristos.

În *Viața lui Nero* (cap. XVI), Suetonius menționează persecutarea creștinilor de către acest împărat, fără însă a menționa numele lui Hristos. Nero, zice el, „aplică torturi creștinilor, un soi de oameni cu superstiții noi și vătămătoare”²³.

La aceste mărturii s-ar putea adăuga cele din literatura creștină postapostolică, care, începînd cu sfîrșitul veacului I, înregistrează un număr mare de lucrări. Importante sînt și apocriefele (ca *Acta Pilati*), care deși cuprînd și elemente legendare, au la bază realitatea vieții și a lucrării mîntuitoare a Domnului.

Socotim însă ca absolut suficiente aceste texte necreștine menționate, ele atestînd fără puțință de tăgadă că Iisus Hristos a existat cu adevărat și că la începuturile erei creștine nimeni nu s-a gîndit să atribuie Creștinismului o altă obîrșie decît cea pe care ne-o indică *Noul Testament*. Și din aceste mărturii necreștine reiese adevărul propovăduirii apostolice despre Hristos Mîntuitorul, confirmîndu-se cea ce Sfințul Pavel zice despre mărturisitorii Domnului: „Împotriva adevărului nu avem nici o putere; avem pentru adevăr” (II Cor. 13, 8).

8 *The Life and Works of Flavius Josephus*, p. 540.

9 M. Goguel, *op. cit.*, p. 42—43.

10 Josph Klausner, *Jesus von Nazareth*, ed. a III-a, Jerusalem, 1925; *Mi-Yeshu ad Paulus*, Tel Aviv, 1939 (trad. engleză: *From Jesus to Paul*, New York, 1943).

11 C. G. Montefiore, *The synoptic Gospels*, New York, 1968 (rețipărire a ediției din 1927); *Rabbinical Literature and Gospel Teachings*, London, 1930.

12 Haim Cohn, *The Trial and Death of Jesus*, London, 1972.

13 Geza Vermes, *Jesus the Jew* (trad din engleză), Paris, 1978; *Jesus and the World of Judaism*, SCM Press, 1983.

14 Pinchas Lapide, *The Resurrection of Jesus: A Jewish Perspective*, 1984.

15 Plinius cel Tânăr, *Opere complete*, cartea a X-a, 96, trad., note și prefață de Liana Mololache, Ed. Univers, București, 1977, p. 343—344.

16 *Ibidem*, p. 343.

17 *Ibidem*, p. 344.

18 *Ibidem*.

19 *Ibidem*, în răspunsul său, Traian aprobă conduita lui Plinius față de creștini, atrăgîndu-i atenția să nu ia în seamă denunțurile anonime (*Ibidem*, X, 97, p. 344—345).

20 P. Cornelius Tacitus, *Opere, III, Anale*, XV, 44, trad. de Andrei Marin, studiu introd. și note de N. I. Barbu, Ed. Științifică, București, 1964, p. 554.

21 *Ibidem*, p. 554—555.

22 C. Suetonius Tranquillus, *Doisprezece cezari*, în românește de David Popescu și C. V. Georoc, Ed. Științifică, București, 1958, p. 217.

23 *Ibidem*, p. 242.

Vetre de spiritualitate ortodoxă românească

METOCUL SAON

Între așezămintele monahale din cuprinsul Arhiepiscopiei Tomisului și Dunării de Jos se numără și Saonul, situat pe malul Ghiolului (Iacului) cu același nume, în imediata vecinătate a Dunării, nu prea departe de localitatea Isaccea, județul Tulcea. Primele așezări pustnicești de la Saon sînt strîns legate de mănăstirea Celic Dere, de unde în anul 1846 se retrage o parte dintre călugării cedînd locul maicilor. Aceștia, ca și la Celic, se așează într-o fostă vatră monahală mai veche, ale cărei începuturi se pierd în negura vremurilor. Prima biserică și chiliile sînt rudimentar construite din chirpici de pămînt și acoperite cu stuf. Imediat după revenirea Dobrogei la sînul Patriei-Mame, în 1881 reorganizîndu-se viața monahală de la Celic, călugării retrași la Celicul Mic sau Celicul de Jos cedează și ei locul maicilor care vin la Saon unde împreună cu cei veniți din 1846, și cu ajutorul episcopului Dunării de Jos Iosif Gheorghian, la 1881 construiesc aici o frumoasă biserică din piatră cu hramul „Înălțarea Domnului”. Totodată se ridică și un corp de chilii durabile, care în 1905 vor

fi distruse în mare parte de un incendiu. La 1909 venind la cîrma eparhiei harnicul Nifon Nicolescu, care continuă lucrările monumentalei biserici de la Celic, pune la Saon temelia unei noi biserici cu trei turle de proporții înălțătoare din piatră și cărămidă cu hramul „Acoperămîntul Maicii Domnului”. Biserica va fi ulterior pictată cu multă dibăcie în frescă de către arhim. Sofian Boghiu, Felix Dubneac și alți cîțiva monahi. Datorită evenimentelor nefaste ale timpului și cutremurului din 1940 biserica va fi terminată în întregime și dotată cu toate cele necesare cultului abia în 1959 cînd va fi și sfințită de vrednicul de pomenire episcopul Chesarie Păunescu. Pe lângă cele două biserici amintite, Saonul mai are un frumos paraclis de iarnă pictat în frescă cu hramul „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului”. De la înființare pînă la 1881 Saonul depindea de Celic. De la această dată pînă în 1909 este autonom, trecînd sub protecția m-rii Cocoș pînă la 1916 cînd în locul monahilor vin maici și-și cîștigă din nou autonomia. Din 1960 Saonul devine (Metoc) și gospodărie anexă a Arhiepiscopiei Tomisului și Du-

nării de Jos cu sediul în Galați avînd loc aici multe renovări și îmbunătățiri. Astfel în ultimii douăzeci de ani s-a construit un nou corp de chilii, s-a introdus energia electrică, telefon, apă curentă, s-a modernizat drumul, s-a plantat vie, s-au răsădit pomi, iar în prezent se lucrează la renovarea urmelor lăsate de cutremurul din 1986.

Aflîndu-se sub directă supraveghere și îndrumare a I.P.S. Arhiepiscop Antim, care a deținat aici în interes de serviciu un număr de 15 maici și surori, acestea pe lângă munca cîmpului au aici și un preot duhovnic oficiînd rînduiala celor Șapte laude bisericești și pravila monahală după tipicul Sfinților Părinți și Tradiția Bisericii Ortodoxe. Întrucît Saonul a fost cînd sub stăpînirea Celicului, cînd a Coșului, neavînd nici resurse materiale deosebite, cu un număr de pînă la 20, la început monahi și după aceea monahii, nu a cunoscut o viață prea prosperă, ci împletind munca cu rugăciunea a fost reazem în păstrarea credinței și culturii poporului nostru.

Protos. Ștefan Gușă

Prof. Dr. NORMAN SIMMS — un prieten al românilor

În ultimele decenii patria noastră s-a bucurat de un mare prestigiu internațional, grație activității neobosite a Domnului Președinte Nicolae Ceaușescu. S-au creat numeroase legături de prietenie și colaborare în diverse domenii cu aproape toate țările lumii. Un mare aport în acest sens a adus și Biserica Ortodoxă Română, care, în spiritul ecumenismului și al luptei pentru pace, s-a dovedit a fi un factor activ, de mare importanță, în contextul vieții naționale și internaționale.

Este impresionant, emoționant chiar, să aflăm că într-o țară de la „capătul lumii”, Noua Zeelandă, spre exemplu, se află oameni care cunosc și iubesc România, care editează reviste consacrate studiilor românești, care alcătuiesc și susțin asociații de prietenie cu poporul român, care învață limba română și se interesează de valorile culturii românești.

Unul dintre cărturarii de acest gen este și prof. dr. Norman Simms, șeful catedrei de limba engleză de la Universitatea Waikato din Hamilton (Noua Zeelandă). De mai bine de 15 ani, împreună cu prof. dr. Charles Carlton de la Universitatea Rochester din Statele Unite ale Americii editează revista „MIORIȚA”, consacrată studiilor despre România și poporul român. Este o revistă cu circuit internațional, care se bucură de aprecieri superlative din partea cercetătorilor români și străini. Numeroase reviste culturale românești o recenzează număr de număr. Profesorul Norman Simms se numără printre fondatorii și cei mai activi membri ai Asociației de Prietenie „România—Noua Zeelandă”. A vizitat România în 1974 și păstrează cu duioșie multe amintiri despre frumoșele întîlniri în țara noastră.

În scrisorile primite de la Domnia Sa citim ca-ntr-o oglindă chipul pe care-l reflectă România peste mări și țări în sufletul oamenilor de acolo. Nu mică ne e bucuria aflînd cuvinte de laudă la adresa părintelui Speranță, preotul paroh al comunității ortodoxe române din Wellington, care se străduiește să facă un adevărat „capăt de pod” al relațiilor de prietenie între poporul român și cel neozelandez.

Profesorul Norman Simms consideră cultura română drept „cea mai cuprinzătoare, ca una dintre culturile de frunte din sud-estul Europei, de conexiune a civilizațiilor, cu o fascinantă, lungă și complexă istorie, a cărei contribuție în Europa este inestimabilă”. Știința românească „joacă un rol unic” în Europa și în lume. Artă românească „este artă bună, de calitate, de exem-

plu pictura, muzica, sculptura și baletul”, avînd „excelente contribuții în contextul artei internaționale”. Literatura românească, deși a fost, din păcate, neglijată în Vest, are „meritele ei intrinsece”, „valoarea ei absolută”.

Profesorul Norman Simms cunoaște și întreține legături de corespondență cu numeroși oameni din România, exprimîndu-și părerea, în cunoștință de cauză, că personalități precum Lucian Blaga, Nicolae Iorga, Mircea Eliade și Mihail Sadoveanu sînt adevărate sinteze ale culturii române. „Folcloriștii contemporani sînt cei care mă atrag, ca de asemenea scriitorii (nuveliştii) și oamenii de știință contemporani. Ar fi trebuit, probabil, să trec pe listă toate nuvelele lui Liviu Rebreanu... Profesorul Norman Simms cunoaște originea daco-romană a poporului român, continuitatea sa neîntreruptă în spațiul sud-est european și momentele cruciale din istoria românească.

Profesorul Norman Simms consideră că arta și cultura pot constitui un fundament puternic pentru ideologia fiecărui om de bine, cărturar sau simplu cetățean, iubitor al păcii și bune înțelegeri între oameni și popoare.

Profesorul Norman Simms este și un om religios, bun cunoscător al istoriei religiilor și al fenomenului religios din lumea contemporană. Domnia Sa privește cu îngrijorare „explozia” sectelor din vremea noastră, care, în toate religiile clasice, duc la o laicizare și denaturare a fenomenului religios autentic. „Este tuturor clar că sectele religioase sînt puncte de plecare ale celor mai multe forme ale pseudo-naționalismului și reacțiunii”. Religia își găsește justificare în lumea contemporană prin implicarea sa în viața socială, în marile avaturlor ale vieții.

Prin aceste cîteva extrase din scrisorile sale, Profesorul Norman Simms se dovedește a fi puternic ancorat în realitățile lumii contemporane, avid de cunoaștere, umanist și plin de zel. Simpatia sa pentru români și preocupările statornice întru studierea și cunoașterea valorilor culturii române denotă un spirit complex, un veritabil om de știință, care, în ciuda distanțelor geografice, politice și ideologice ce ne despart, consideră că arta, cultura și setea de cunoaștere o fiecăruia constituie premiză majoră în fundamentarea legăturilor dintre oameni și popoare, în consolidarea păcii, prieteniei și bune înțelegeri în lume.

Pr. Alexandru Stănculescu-Birda

IACOB BOLOGA

La sfîrșitul lunii mai s-au împlinit o sută de ani de la moartea consilierului Iacob Bologa, una dintre cele mai reprezentative personalități ale românilor transilvăneni din a doua jumătate a secolului al XIX-lea.

De obîrșie țărănească, s-a născut la Marpod (Sibiu) în ziua de 17 decembrie 1817. În urma absolvirii gimnaziului (german) din Sibiu și dreptului la Cluj devine cancelist la Tabla regească de la Tg. Mures.

Cu prilejul dezlănțurii revoluției de la 1848 este unul dintre secretarii Marii Adunări Naționale de la Blaj. După aceea, ca secretar al episcopului Șaguna îl însoțește pe arhiepiscop în acei ani zbuciumați, participînd la redactarea petițiilor înaintate Curții imperiale.

La începutul deceniului absolutist (1849—1859) este cancelist pe lângă guvernatorul Wohlgemuth, însoțindu-l într-o călătorie prin Transilvania, pe parcursul căreia a luat apărarea românilor. Pe linie juridică a fost consilier la Tribunalul și Curtea de Apel din Transilvania. Apoi a participat la lucrările dietei de la Sibiu (1863—1864), ca deputat al Noicichului.

În 1867, odată cu instaurarea dualismului, Iacob Bologa se pensionează (fusesse consilier aulic), și astfel se elibera de obligațiile de stat, avînd timp pentru propășirea românească.

Iacob Bologa este unul dintre fondatorii băncii „Albina”, iar după retragerea lui Alexandru Mocioni a preluat Președinția consiliului de direcție, funcție ce o deține pînă la stingerea sa. Datorită prestigiului de care se bucura din 1876 e cooptat în reprezentanța Fundațiunii Goldu.

Însă activitatea principală a desfășurat-o în cadrul Asociațiunii transilvane (Astra), ca președinte (1875—1877) și

vicepreședinte (1870—1875) și îndeosebi în perioada președinției lui Timotei Cipariu (1877—1887), care fiind suferind i-a suplinat în numeroase rînduri.

Iacob Bologa a avut inițiativa fondării despărțimintelor Astrei, prin prezentarea la sedința de comitet din 30 aprilie/12 mai 1868 a unei propuneri cu privire la „înființarea de subcomitete sau reuniuni ținute prin diferite părți ale Transilvaniei, cîte vor fi de lipsă, „și numirea” unui agent al Asociațiunii în fiecare comună curat românească din Transilvania”, și elaborarea unui Regulament care să reglementeze buna funcționare a organismelor respective. Acest Regulament a fost votat la 11 august 1869 de adunarea generală de la Șomcuta. La adunarea generală de la Făgăraș, din 1871, i s-a făcut o primire triumfală, fiind considerat „regeneratorul Asociațiunii transilvane”.

De mult zel a dat dovadă în vederea deschiderii Școlii superioare de fete a Asociațiunii.

Înainte de a se stinge din viață, la 30 mai 1888, presimțindu-și sfîrșitul, i-a invitat la dînsul pe G. Barițiu și I. Crișan, secretar II, rugîndu-l să aibă grijă de Asociațiune. Cel mai vibrant omagiu postum i l-a adus cîteva luni mai tîrziu G. Barițiu, la adunarea generală de la Abrud. „Știți D-voastră ce era pentru Bologa Asociațiunea și noile ei institute? Ea era după altarul religiunii sale al doilea altar, la care se închinase el și căruia îi sacrifică într-o serie de ani spese, timp, călătorii oboșitoare pentru un om bătrîn și adesea linistea sufletească, de cîte ori simțea vreo cursă aruncată cu scop de a-i submina și răsturna sanctuarea limbii și culturii noastre”.

Prin bogata sa activitate desfășurată pe mai multe planuri, Iacob Bologa se înscrie între personalitățile marcante ale românilor transilvăneni, care au contribuit la propășirea românească.

Mihai Sofronie

Raporturi istorice, etnice și demografice în Transilvania (VI)

În zona Arcului carpatic (Secuime), secuii colonizați au ocupat satele românești, în care și-au construit case, nu după stil secuiesc, sau cel din pusta ungară, ci după stilul și arhitectura caselor românilor, astfel că între satele în care s-au așezat secuii și cele românești nu sînt deosebiri. Nu sînt deosebiri — sau ele sînt secundare — în port, obiceiuri, arta populară secuiască și aceleași manifestări ale românilor. Căsătoriile mixte între români și secuii s-au produs secole de-a rîndul. Ceea ce îi deosebea de români de secuii erau limba și confesiunea. Secuii vorbesc limba maghiară și erau romano-catolici pînă la Reforma religioasă. După apariția confesiunilor protestante o parte din secuii a aderat la acestea. Românii au fost ortodocși pînă la 1700, după aceea o parte devenind greco-catolici. Românii din satele mixte au învățat limba maghiară, mulți și-au pierdut limba prin căsătorii cu secuii, toți și-au păstrat însă confesiunea. Pînă astăzi întîlnim în satele mixte familii numeroase în care părinții își păstrează fiecare confesiunea sa și își botează băieții după confesiunea tatălui și fetele după cea a mamei și la orice eveniment familial: botez, căsătorie, deces, secuii și românii luau parte cu toții.

Datorită acestui fel de conviețuire, dar cu deosebire pentru că secuii s-au bucurat secole de-a rîndul de mai multe drepturi — în vreme ce românii autohtoni au fost scoși prin legislația feudală întocmită de națiunile privilegiate, mai puține numerește și venite tîrziu în țară, din viața politică a Transilvaniei — și aveau o stare materială superioară românilor, s-a produs, în parte, un fenomen de asimilare lentă a elementului românesc de către cel secuiesc.

În restul Transilvaniei, în zone de conviețuire a românilor cu maghiarii ori cu sașii, acest fenomen a fost rarism, căsătoriile mixte în aceste cazuri au fost cu totul împlătoare și, în plus, contactul maghiarilor cu Ungaria s-a menținut în timp.

Procesul de secuizare a românilor s-a produs de-a lungul secolelor, lent, pe cale pasnică și naturală. Au existat, desigur, și presiuni și constrîngereri de natură economică și confesională. Preoții cutelor maghiare au căutat mereu să-și sporească numeric credincioșii prin atragerea românilor ortodocși și greco-catolici, apelînd la tot felul de mijloace. Pentru a fi priemi să lucreze pe moșiile grofilor maghiari, românii erau obligați uneori să aducă dovadă scrisă de la preoții confesiunilor maghiare că au trecut la una din acele confesiuni. Aceiași pretenție era și pentru a putea face parte din compozitoriile de păduri, spre a beneficia de material lemnos. De cele mai multe ori preoții cutelor maghiare au tulburat relațiile normale dintre secuii și românii, mai ales acolo unde românii erau lipsiți de preoții lor. Și-apoi, să nu uităm, că și după 1700 Biserica Ortodoxă a fost tratată tot ca „tolerată”.

Statistica întocmită de generalul Bukow în 1760—1762, din ordinul Mariei Tereza, este un document important care atestă prezența românilor de ambele confesiuni în comunele din Arcul Carpatic. Reamintim că maghiarii și secuii n-au fost niciodată ortodocși sau greco-catolici. În consecință, recenziile ortodocșii sau greco-catolici nu puteau fi decît români, indiferent dacă vorbeau sau nu unguerește.

Apoi, în statisticile oficiale ungare din perioada dualismului (1867—1918), pentru a sporii numărul maghiarilor în Transilvania, oficialitățile au recurs la falsuri. Astfel, un locuitor care vorbea unguerește și era trecut ca fiind de naționalitate maghiară, dar care se declara din punct de vedere confesional ortodox sau greco-catolic era în realitate român. Adevărul a fost camuflat prin artifițial stabilirea naționalității după limba vorbită și nu după originea etnică.

Statistica întocmită de Bukow, referitoare la românii de ambele confesiuni, arată că din cele 426 comune din Arcul Carpatic (județele Covasna, Harghita și o parte din Mures) existau români în 349 comune mixte secuiesci-românești, deci nu se mai aflau români în 77 comune. Statistica oficială ungară din 1910 arată că, după limba vorbită, se aflau români în 231 comune; într-un interval de 150 de ani românii (după această statistică), au dispărut complet din 195 comune. Cifra este impresionantă și a dat satisfacție oficialităților ungare, alarmîndu-i însă pe români. Ambele părți au fost înșelate (prima voit) prin cifrele care nu ogîndeau realitatea, bazîndu-se pe măsurile menționate. Aceiași statistică indică faptul că în 1910 existau locuitori de confesiune ortodoxă și greco-catolică în 343 comune, deci ei nu puteau fi decît de origine etnică română. Dacă după circa șapte secole de conviețuire a românilor și secuilor în Arcul Carpatic mai existau, conform recensămîntului oficial ungar din 1910, aproape 100.000 de români după limba vorbită (mai precis 97.000), în aproximativ 350 de localități mixte, rezistînd asimilării complete de către secuii, păstrîndu-și limba și confesiunea, și dacă se ține seama de faptul că secuizarea românilor prin asimilarea pe cale naturală a fost neîntreruptă, precum și de faptul că secuii colonizați aici au fost cu mult mai puțini (inițial cca. 3000) decît românii autohtoni, putem conchide că din cei aproximativ 416.000 secuii în jurul anilor 1900, cel puțin jumătate erau români secuizați. Mai mulți factori au favorizat acest proces: factorul biologic, natural (căsătoriile mixte) se situează pe primul loc; al doilea este cel social, luptele și răscoalele comune pentru apărarea drepturilor uzurpate de feudali maghiari; urmează factorul cultural-artistic, influențele reciproce în toponimie, în arta populară, în datini, obiceiuri, tehnica arhitecturală etc.; în fine, al patrulea este cauzat de așezarea geografică și de lipsa legăturilor economice și sociale ale secuilor cu ungurii din Alfdid.

În cadrul propagandei iredentiste ungare s-a susținut consecvent ideea imigrării românilor în Transilvania, teză care nu se sprijină pe nici un document. Există în schimb o bogăție impresionantă de informații care atestă fără dubiu o emigrare de proporții — cca. 700.000 de persoane din secolul al XIII-lea și pînă la începutul secolului al XX-lea — a românilor, secuilor și maghiarilor în afara Transilvaniei, la început în Tara Românească și Moldova, mai apoi și în alte țări, pînă în îndepărtata Americă de Nord. Problema emigrării este complexă și de proporții, are cauze asuprașii națională (la români) și exploatarea economică (la români, maghiari și secuii) și consecințe deosebite: etnografice, economice, sociale, politice, culturale și confesionale.

Datorită înapșării asuprașii, secolul al XVIII-lea cunoaște cel mai mare exod de populație din Transilvania, mulțimi imense de iobagi trecînd granița în celelalte două țări române.

În legătură cu emigrările în Moldova, excepționala lucrare a prof. Dumitru Mărtinas (el însuși ceangău), intitulată *Originea ceangăilor din Moldova*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1985, lămureste definitiv controversata origine a ceangăilor, demonstrînd categoric originea românească transilvăneană a acestora. După cum se știe, în primele decenii ale secolului al XVIII-lea, un nou aspect demografic și lingvistic începe a se contura în Moldova, pe valea Siretului. Este vorba de sporirea bruscă a populației catolice, prin apariția unui element demografic nou: locuitorii veniți din Transilvania, pe care misionarul secu Petru Zöld, într-o scrisoare din 1780 (informațiile datează însă din 1766), îi numește ceangăi. Din cauza confesiunii lor catolice, moldovenii le spuneau „unguri”. Se îmbrăcau în port românesc și în marea lor majoritate vorbeau în grai românesc propriu, deosebit de al moldovenilor. Vorbeau și unguerește, într-un grai secuiesc degradat, un amestec de elemente unguerești și românești.

Ei apar în Moldova în valuri succesive, așa cum am spus, îndeosebi în secolul al XVIII-lea, cînd, ca urmare a condițiilor social-economice create iobăgimii în Transilvania, se produce fuga masivă în cele două principate românești. „Se pare — conchide Dumitru Mărtinas — că „enigmaticii” ceangăi din Moldova ne-au venit pe căi ocolite dintr-o epocă mai puțin cunoscută a istoriei noastre, care nu putea fi pe placul cercetătorilor de odinioară. Anularea trecutului lor fiind cu neputință, s-a înlocuit multă vreme așezarea lui. În această lungă și laborioasă trudă de corectare” a fost utat un element de mare însemnătate științifică: graiul lor românesc. S-a crezut că trecîndu-se sub tăcere graiul original al unei populații și substituindu-l un grai străin, care i se potrivise și pe care nu l-a putut deprinde conștient niciodată, trecutul său istoric va putea fi îngropat în uitare și absolvirea în sînul populației unguerești va fi asigurată. Experiența aceasta a dat greș, ceangăii neconsimtînd a-și uita graiul”.

Conform cercetărilor sale, astăzi catolicii din Moldova și Bucovina, în marea lor majoritate români, numără aproximativ 221.000 de suflete, locuind în circa 200 de localități; ei nu constituie o populație omogenă, nici nu locuiesc pe un teritoriu unitar, ci sînt dispersați în masa băștinasilor moldoveni, în bazinul mijlociu al Siretului, de la Pascani, punctul extrem nordic, pînă la confluența Trotusului cu Siretul, cu unele ramificații spre est, în județul Iași, și spre vest, în județul Neamț.

Ca origine, ceangăii cuprind două categorii etnice deosebite: a) Marea majoritate a celor concentrați în regiunea municipiilor Roman și Bacău — majoritari și numericeste — despre care se știe sigur că nu sînt secuii, se îmbracă în port românesc, vorbesc cel mai mult românesc într-un grai specific transilvănean și trăiesc după datina și felul românilor. După limba pe care o vorbesc, după tradițiile și coordonatele lor etnografice, aceștia sînt români originari din Transilvania („ungurieni”).

b) În locul al doilea ca importanță numerică, se situează grupul celor de origine secuiască (cca. 25.000 de locuitori), așezați în marea lor majoritate pe văile Trotusului și Tazlăului, puțini pe valea Siretului, vorbind un grai matern foarte apropiat de cel secuiesc, avînd obiceiuri secuiesci și modul de viață asemănător cu al secuilor. Astăzi sînt în cea mai mare parte bilingvi, vorbind bine și graiul moldovenesc. Locuiesc în circa 30 de localități, amestecați cu moldovenii.

Aceste două categorii, deși sînt cunoscute sub aceeași denumire generică de ungueri sau de ceangăi, sînt în realitate diferențiate prin limbă și etnicitate, prin obiceiuri și conștiință. Secuii nu se consideră ceangăi, iar aceștia nu se consideră secuii, ci români. În cazul multor ceangăi se poate determina precis locul de baștină din Transilvania, din care au emigrat strămoșii lor cu multă vreme în urmă. Există bătrîni care își amintesc de spusele părinților și bunicii lor despre originea și locul de unde au venit din Transilvania. Există documente și acte în unele arhive ale parohiilor catolice și chiar registre pentru evidența botezătorilor, cununătorilor și mortilor, din care se pot afla date certe despre timpul cînd au venit și satele din care au plecat din Transilvania.

Stabilindu-se în Moldova, nu s-a atins nimeni de originea lor, nu i-a silit nimeni să-și românezeze numele sau să renunțe la „naționalitatea” lor. Tocmai aceste libertăți acordate i-a transformat în cetățeni leali față de patria și neamul românesc, ei mînturîndu-se cu mîndrie că sînt români. Toate intervențiile guvernăntilor unguri de a-l readuce în patria ungară s-au izbit de refuzul categoric al celor plecați.

Arhid. prof. dr. Constantin Voicu

Prof. Mihai Racovițan

ȘTIRI — INFORMAȚII — ȘTIRI — INFORMAȚII — ȘTIRI — INFORMAȚII

Din A G E N D A

Prea Fericitului Patriarh

TEOCTIST

■ **Intre 3—17 iunie a.c.** — P. F. Patriarh Teoctist a participat la festivitățile prilejuate de împlinirea unui mileniu de la încreștinarea poporului rus. În această înaltă solie a fost însoțit de II. PP. SS. Mitropolit Antonie al Transilvaniei, Nestor al Olteniei și de P. C. Pr. Marin Sava din București, în calitate de traducător.

■ **Duminică, 19 iunie a.c.** — P. F. Patriarh Teoctist a săvârșit Sf. Liturghie la Catedrala Patriarhală, înconjurat de PP. SS. Episcopii vicari Patriarhali Nifon Ploieșteanul și Vasile Tîrgovișteanul.

■ **Joi, 23 iunie a.c.** — În cursul dimineții P. F. Patriarh a rezolvat lucrări curente la Centrul eparhial al Arhiepiscopiei Iașilor, iar după amiază a vizitat unele parohii din cadrul protopopiatului Botoșani, oprindu-se la șantierul de reconstrucție a bisericii din localitatea Victoria, comuna Tocileni și dînd îndrumări pentru buna lor desfășurare.

■ **Vineri, 24 iunie a.c.** — P. F. Patriarh Teoctist însoțit de P. S. Episcop Eftimie al Romanului și Hușilor și de P. S. Episcop-vicar Pimen Suceveanul a săvârșit Sf. Liturghie la Mănăstirea „Sf. Ioan cel Nou” din Suceava, la praznicul „Nașterii Sf. Ioan Botezătorul (Sînzienele)” hramul acestui sfînt azezîmînt, rostind predica zilei.

■ **Sîmbătă, 25 iunie a.c.** — La invitația P. S. Episcop Eftimie al Romanului și Hușilor P. F. Patriarh Teoctist a făcut o scurtă vizită la sediul Centrului eparhial de la Roman.

■ **Intre 19—26 iunie 1988**, la Mănăstirea Nouă Valamo din Finlanda, a avut loc cea de a 5-a întrunire a Comisiei teologice internaționale mixte de dialog între Biserica Ortodoxă și Biserica Romano-Catolică.

SIBIU

Din partea Bisericii Ortodoxe Române a participat I. P. S. Mitropolit Antonie al Ardealului însoțit de P. C. pr. prof. Dumitru Radu, prorectorul Institutului Teologic Universitar din București.

■ **Duminică, 3 iulie 1988**, I. P. S. Mitropolit Antonie a rostit o bogată și ziditoare predică în cadrul Sf. Liturghii care s-a săvârșit în catedrala mitropolitană din Sibiu, predică în care a zăbovit cu deosebire asupra libertății de voință din fiecare ființă omenească, subliniind faptul că Fiul lui Dumnezeu a venit în lume să ne ajute să biruim în acest război nevăzut, despre care ne vorbesc și Sf. Părinți.

La sfîrșitul Sf. Liturghii, I. P. S. Sa a felicitat public și a exprimat urări de mult bine P. C. pr. pens. Langa Ioan, prezent în soborul slujitor, cu prilejul împlinirii vârstei de 80 de ani.

CLUJ

moasă pictură în frescă executată de pictorul Andrei Răileanu din București, prin jertfelnicia bunilor credincioși și cu purtare de grijă a vrednicului preot paroh Isidor Berbecar, cărui i s-a acordat distincția de „iconom stavrofor”, cu dreptul de a purta cruce.

— În seara aceleiași zile P. F. Patriarh Teoctist însoțit de P. S. Episcop Eftimie al Romanului și Hușilor, a vizitat Centrul eparhial al Episcopiei Buzăului ca oaspete al P. S. Episcop Epifanie al Buzăului, pentru a participa la festivitatea închinată împlinirii a 150 de ani de la întemeierea învățămîntului teologic la Buzău, fiind împîmpinat după datina la Catedrală de ierarhi eparhiale, preoți călugări și mare multime de credincioși.

■ **Duminică, 26 iunie a.c.** — P. F. Patriarh Teoctist a asistat la Sf. Liturghie săvârșită în catedrala episcopală de la Buzău de către P. S. Episcop Eftimie al Romanului și Hușilor, înconjurat de P. S. Episcop Nifon Ploieșteanul, Vicar Patriarhal și P. S. Arhiepiscop-vicar Gherasim Hune-doreanul, ținînd cuvîntul de învățătură. În continuare P. F. Sa a luat parte la serbarea de sfîrșit de an la Seminarul Teologic, iar în încheiere a ținut cuvînt sărbătoresc, dînd pretioase îndrumări elevilor și cadrelor didactice ale Seminarului. Cu acest prilej a acordat unor preoți crucea patriarhală.

■ **Marti, 28 iunie a.c.** — P. F. Patriarh Teoctist împreună cu II. PP. SS. Mitropolit Antonie al Transilvaniei, Nestor al Olteniei, Nicolae al Banatului și alți ierarhi și Șefi de cutie au luat parte la Ședința Comitetului Național al F.D.U.S.

■ **Miercuri, 29 iunie a.c.** — P. F. Patriarh Teoctist a luat parte, în calitate de deputat, la lucrările sesiunii Marii Adunări Naționale.

La sfîrșitul Sf. Liturghii, I. P. S. Sa a rostit un bogat cuvînt de învățătură.

■ **Duminică, 5 iunie 1988**, P. S. Episcop-vicar Iustinian Maramureșanul, a săvârșit sfîntirea bisericii din parohia Dealu Mare, protopopiatul Huedin, jud. Cluj, reparată capital în interior și exterior și îmbrăcată cu o frumoasă pictură executată de pictorul Tiberiu Mihon din Tg. Mureș, prin jertfelnicia bunilor credincioși, cu ajutoare din partea Arhiepiscopiei Clujului și cu purtare de grijă a vrednicului preot paroh Aurel Saitis, care a fost distins cu rangul de „iconom” cu dreptul de a purta briu roșu.

La sfîrșitul Sf. Liturghii P. S. Sa a rostit un bogat cuvînt de învățătură.

ALBA IULIA

una dintre cele mai vechi biserici monument istoric din Eparhia Alba Iuliei.

Cu acest prilej P. S. Sa a adresat credincioșilor prezenți un bogat cuvînt de învățătură, felicitîndu-i pentru frumoasele realizări pe tărîm gospodăresc, între care și confecționarea unui nou iconostas din lemn de stejar sculptat.

■ **Duminică, 12 iunie 1988**, P. S. Episcop Emilian a oficiat Sf. Liturghie în parohia Telna, prot. Alba Iulia, o parohie cu frumoase și vechi tradiții creștine și românești. Și de această dată, P. S. Sa în cadrul cuvîntului de învățătură a îndemnat pe credincioși la stăruință în dreptatea credinței și la îndeplinirea îndatoririlor ce revin fiecăruia în societatea zilelor noastre.

lor dialogului ținînd și un scurt referat pe tema dialogului precum și participarea delegațiilor ortodoxe, în ziua de 22 mai, la sărbătoarea Rusaliilor într-o parohie evanghelică.

În ce privește dialogul teologic propriu-zis, tema principală a fost împărțită în trei subteme, cu câte un referat ținut de cele două părți la fiecare dintre ele, precedate toate de un referat introductiv general prezentat de P. S. Episcop dr. Vasile Coman, cu tema „Lucrarea Duhului Sfînt pentru sfîntirea și îndumnezeirea omului”. Iată titlurile celorlalte referate: „Îndreptarea și îndumnezeirea omului la Sfinții Apostoli Ioan și Pavel”, referenți fiind Președintele Held, Pr. prof. Viorel Ioniță și Diacon asistent Ioan Caraza; „Îndreptarea și îndumnezeirea în psalmi”, referenți Pr. prof. Ilie Moldovan, respectiv „Mintuirea ca îndreptare și îndumnezeire în psalmul 130”, referenți Prof. Jörg Jeremias; „Îndreptarea și îndumnezeirea omului în Iisus Hristos”, referenți Pr. prof. Dumitru Radu, și „Îndreptarea și îndumnezeirea”, prezentat de Prof. Georg Kretschmar. În calitate de reprezentant al Bisericii Evanghelice din România, Prof. Hermann Pitters, de la Institutul Teologic Protestant Unic din Cluj-Napoca, ramura din Sibiu, a prezentat un referat intitulat „Îndreptare și îndumnezeire în învățătura și tradiția Bisericii Evanghelice C.A. din România”.

Referatele cu caracter biblic au permis o serioasă fundamentare a problemei, prezentată apoi sistematic, din punct de vedere doctrinar de Pr. prof. Dumitru Radu și Prof. Georg Kretschmar. Se poate spune că aceste referate au prezentat clar și pe deplin doctrina fiecăreia dintre cele două Biserici, convergența dintre ele, scoțînd însă în același timp în evidență și punctele deosebitoare. Discuțiile care au urmat după fiecare referat au adus în această privință numeroase clarificări, cu atât mai necesare cu cît exista la toți sentimentul că în principiu se poate vorbi de numeroase convergențe. Un aport remarcabil l-a adus la obținerea acestor clarificări referatul Prof. Hermann Pitters, deoarece a prezentat o doctrină evanghelică constituită de la bun început în dialog cu învățătura ortodoxă și formulată de aceea în termeni acceptabili și pentru un ascultător ortodox.

Comunicatul final semnat de membrii delegațiilor în cadrul solemn în ziua de miercuri, 25 mai, a reținut aceste puncte de convergență între cele două învățături, subliniind faptul că ele se referă la probleme doctrinare specifice, diferențele existente fiind aproape în exclusivitate de natură terminologică, determinată la rîndul ei de contextul istoric diferit în care au trăit cele două Biserici. Amintim în acest sens termenul ortodox „îndumnezeire” și corespondenții luterani „îndreptare și sfîntire”, sau termenul ortodox „ontologic” și cel luteran „forenzic”. Același comunicat final subliniază însă în același timp că pe drumul clarificărilor mai sînt multe etape de parcurs, multe probleme de rezolvat, arătînd că aceasta nu se poate face decît printr-o viață de rugăciune comună, printr-o tot mai bună cunoaștere reciprocă în spirit irenic, prin eforturi teologice sustinute.

În acest spirit de cunoaștere reciprocă cele două delegații au vizitat miercuri, 25 mai, după semnarea solemnă a Comunicatului final, Fundația Evanghelică a Bisericii Evanghelice din landul Württemberg și biserica fostei mănăstiri Bebenhausen, iar a doua zi biserica Sf. Maria din orașul Reutlingen.

■ **Sîmbătă, 28 mai**, delegația Bisericii Ortodoxe Române s-a înnoptat în patrie.

Cea de a 5-a întrunire a Dialogului bilateral dintre Biserica Ortodoxă Română și Biserica Evanghelică din R. F. Germania a marcat un nou pas pe calea apropiării dintre cele două Biserici în special și a unității creștine în general. Ea a avut de discutat o problemă teologică foarte dificilă, și tocmai de aceea progresele teologice realizate, în unele privințe, deosebit de mari, ne dau temei să privim cu încredere activitatea ecumenică viitoare, pe toate planurile, nutrinđ credința fermă că în toate eforturile pe care le fac în această privință, creștinii sînt susținuți și întăriți permanent de harul lui Dumnezeu.

Diacon lector Dorin Oancea

Semnalăm... Semnalăm...

● Opera lui Dosoftei continuă să atragă atenția istoricilor și criticilor literari. Doru Bădără a descoperit prima ediție a Psaltirii în versuri a marelui poet și mitropolit, tipărită la Unie în anul 1673. Are în plus față de ediția cunoscută pînă acum pagina de titlu, includerea în ea a unor versuri aparținînd mitropolitului Varlaam (Stihuri la stema Moldovei, din lucrarea Șapte Taine) și alte amănunte. Traducerea a fost făcută din limba greacă. Un exemplar din această Psaltire se află în Biblioteca Centrală Universitară din București, provenind din donația bibliofilului Ioan I. Movilă. După descoperirile dosofteene ale lui Alexandru Mareș (rev. „Limba română”, XXXVII, nr. 2, 1988, p. 135—141), aceasta a lui Doru Bădără (O ediție necunoscută a Psaltirii în versuri a lui Dosoftei, în „Revista de istorie”, t. 41, nr. 3, 1988, p. 275—297) vine să reconfirme activitatea culturală încă neîn-deajuns cunoscută a marelui cărturar. Avem dreptul să așteptăm și alte descoperiri!

● O convorbire cu Anton Dumitriu nu e doar o delectare intelectuală; e întotdeauna o lecție despre ceva, e o lecție de precizie și eleganță în gîndire. Elena Solunca stă adesea de vorbă cu Domnia Sa și amîndoi știu că vorbesc pentru noi toți. De data aceasta (Contemporanul, nr. 15, 1988) s-au întrefîșurat pe tema: Principiile și idealul culturii. Au abordat întîi problema „marilor sinteze și de exprimare sintetică”. Anton Dumitriu a preferat sintezele grecești pe cea chineză, exprimată prin scrierea emblematică, scriere care sugerează mai mult decît ar exprima prin cuvînte. Scrierea lor nu are nici moduri, nici timpuri, nici prepoziții, nici conjuncții. Totul e alcătuit din caractere independente (citează pe filosoful contemporan Liou Kia — Hway).

Adevărat și interesant, dar m-aș întreba: chiar dacă în mare, citindu-și „caracterele” (cuvintele desenate) fac toți o lectură identică, modul de a le lega nu e supus unei anumite subiectivității? Probabil că nu, de vreme ce se înțeleg între ei. Vor fi avînd semne pentru toate nuanțele. Dar s-ar putea totuși ca această scriere emblematică să fie și un bun catalizator pentru stimularea imaginației și a unor forme tot mai noi de înțelegere și exprimare a ideilor prefigurate prin semn.

Intorcîndu-se totuși la sinteza grecească, atunci cînd discută despre Socrate și Protagora, Anton Dumitriu leagă într-un tot cunoscutele lor principii, ajungînd la o formulare care mi se pare extraordinară, și care îi aduce proaspeți în gîndirea contemporană, ca „măsură valabilă și azi, ca punct de plecare pentru cei care se dedică studierii omului”: „Să te cunoști pe tine însuși ca „măsură ontologică”, și atunci vei cunoaște „măsură” tuturor lucrurilor”. Multe se ascund în această frază. E ca un „semn” chinezesc, dintre acelea lăstate la interpretarea noastră, pentru că Anton Dumitriu nu-și dezvoltă ideea, desigur din cauza spațiului!

Oprindu-se la Descartes, deși îl acuză că nu a respectat niște simple reguli de logică atunci cînd a ajuns la certitudini absolute, justifică îndoiala și scepticismul metodic: „Știința a acceptat îndoiala ca factor de prudență, dar ea merge treptat, prin tatonări, pentru a ajunge la rezultate care sînt în permanență ameliorabile. Nu fiindcă se îndoiește, omul de știință ajunge la certitudine, ci îndoiala lui îl face să evite erorile”.

Și în antropologia și teologia creștină lucrurile stau la fel, cînd e vorba de problemele capitale. Toma s-a îndoit și îndoiala lui i-a fost refuzată, ci subiectul S-a lăsat cercetat, după care „rezultatul s-a ameliorat”. Tot așa e și cu scepticismul, care e o formă mai avansată a îndoielii, aproape o îndoială principializată. Anton Dumitriu se oprește însă la scepticismul metodic și spune că „este un auxiliar prețios al științei, care elimină greșelile”.

Tot atît de interesante și riguroase sînt și concluziile lui cu privire la rolul matematicilor în raport cu filozofia. Matematica dă rigoarea, filozofia creează. Spiritul științific constă nu în cantitatea de cunoștințe, și nu acestea îl fac pe savant, „ci calitățile lui, modul cum privește propriile lui rezultate sau ale altora”. Știința despre om e așadar în mîinile omului. Dar cînd analizează, omul nu trebuie să se uite pe el, precizează Anton Dumitriu, ca și cum analizatorul ar fi cineva, iar animalul superior, adică omul analizat ar fi altceva. Aceasta duce la dispariția principiilor și înlocuirea lor prin „convenții”.

Anton Dumitriu e conștient de complexitatea problemelor legate de cunoașterea omului și ne privește. Așa a fost întotdeauna și tot așa este și azi, și nu s-au făcut în această privință pași prea mari. În China antică, India și Grecia individul era considerat de esență „divină”, arată el, citindu-i pe Platon, Aristotel, Lao-Tze, Confucius, Sankara, Ramanauja: „Cultura modernă nu a înlocuit această afirmație cu alta mai limpede sau mai rațională”.

Mai este încă mult spațiu de cucerit. Pînă acum s-a dovedit însă că pe pămînt, cu mijloacele pe care le avem deocamdată la îndemînă — uneltele științei și rațiunea — cu cît mergem mai mult și mai departe înainte, pămîntul fiind rotund, ne apropiem tot mai mult de punctul de la care am plecat!

● O prezentare largă și competentă comentată a cărții lui Anton Dumitriu „Culturi eleatice și culturi heracleitice” face în „România literară” Paul Caravia („Orient și Occident, eleatic și heracleitic”, XXI, nr. 18, 1988, p. 19). O alta, de aceeași calitate e semnată de Elena Solunca în rev. „Ateneu” (XXV, nr. 4, 1988, p. 2, 4).

● Facultatea de teologie a Universității Pontificale din Salamanca, Spania, a acordat titlul de dr. în teologie pr. Teofil Moldovan, parohul comunității ortodoxe române din Madrid. O bună parte din teză a fost publicată la Salamanca (1987, 70 p.) sub titlul: LA RELACION ENTRE ANAFORA Y LECTURAS BIBLICAS EN LOS DOMINGOS CUARESMALES DE LA LITURGIA HISPANICA.

Drept urmare, părintelui T. Moldovan i s-a oferit posibilitatea de a face un curs de teologie ortodoxă la Universitatea din Salamanca și la Madrid.

Il felicităm cu încrederea că va reprezenta cu cinste credința urmașilor lui Traian, în patria de origine a acestuia.

ANTONIE P.

ARTICOLELE ȘI CORESPONDENȚA se adresează REDACȚIEI Telegrafului Român, Sibiu, str. I Mai nr. 35. — Articolele nepublicate nu se înapoiază.

COMITETUL DE REDACȚIE: Dr. Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului — președinte; Pr. prof. Dr. Dumitru Abrudan — redactor responsabil; Arhid. prof. Dr. Aurel Jivi, Arhid. Gheorghe Papuc, Pr. prof. Dr. Mircea Păcurariu; tehoredactori: Arhid. Ezechiel Oancea, Pr. Teodor Damian; corector: Pr. Vartolomeu Constantinescu.

Cititorii din străinătate se pot abona prin „ROMPRESFILATELIA” — sectorul export-import presă P.O. Box 12-201, telex 10376 presfir București, Calea Griviței nr. 64—66.